

SLOVENIJA

UREDNIŠTVO: LJUBLJANA, GOSPOSKA 12 — NAROČNINA ČETRTLETNO 15 DIN, ZA POL LETA 30 DIN, ZA VSE LETO 60 DIN — POSAMEZNE STEV. 1:50 DIN — V ZAMEJSTVO ZA VSE LETO 90 DIN
UPRAVNIŠTVO: LJUBLJANA GOSPOSKA 12 — POŠTNOČEK. RAČUN: LJUBLJANA ŠT. 16.176 — ROKOPIŠOV NE VRAČAMO — OGLASI PO TARIFU — TISKA ZADRUŽNA TISKARNA (M. BLEJEC) V LJUBLJANI

Demokracija s prilastkom

»Hrvatski dnevnik« se razravnava z »Delavsko politiko«, ki je zahtevala, naj se izvede tudi drugi del sporazuma, namreč demokratično sodelovanje v državnih opravilih, v zakonodaji in v vseh politično-upravnih stopnjah, ki urejajo socialno-politične in gospodarske zadeve. »Hrvatski dnevnik« meni, da se je treba najprej pobaviti z vprašanjem, kakšna demokratizacija je pri nas mogoča. Ni mogoča demokracija, kakršna je bila v deželah kapitalističnega liberalizma. Za hrvaške politične činitelje pomeni kmečka demokracija, da mora biti naša državna politika prepojena s kmečkim duhom in da mora v vsem obsegu uresničevati prizadeve in zahteve kmečkega ljudstva. Kmečka demokracija pomeni, da ne sme biti kmet predmet politike, ki bi jo na lastno pest vodila gospoda, ampak da mora o njej in njenih smernicah odločati kmečko ljudstvo. Moramo reči, da smo se precej začudili, ko se je resen list, kakršen je »Hrvatski dnevnik«, katerega odgovornost je tem večja, ker je hkratu nekakšno uradno glasilo Hrvatov, lotil tako važnega vprašanja s tolikšno površnostjo. Same splošnosti in vsakdanščice, katerih jedro je navsezadnje tudi komaj v soglasju z izjavami in obravnavami istega lista iz njegovih — opozicijskih časov. In ki bi kvečjemu pričale, da si »Hrvatski dnevnik« ali glede demokracije ni na čistem ali pa mu v resnici zanjo ni.

Kajti spet kedaj je treba poudariti samoobsebnost, da ne pomeni demokracija nič drugega kakor vladu ljudstva. Kjer torej ljudstvo v resnici ne vlada in sicer ne vlada povsod, v občini, deželi, državi, kjer se ne more svobodno združevati, svobodno govoriti, svobodno voliti — tam demokracije ni, tam tudi kmečke demokracije ne more biti. Sicer pa demokracija, torej vlada ljudstva, niti ne potrebuje niti ne prenaša nobenih prilastkov. Kajti kjer sestoji na primer ves narod zgolj iz kmetov, tam mora biti seveda tudi demokracija kmečka in te samoobsebnosti niti posebej omenjati ni treba. Kjer pa narod, ljudstvo, ne sestoji zgolj iz kmetov, kjer so tudi drugi razredi in stanovi, tam pa seveda ne more biti demokracija samo kmečka, ker bi sicer nobena demokracija ne bila. Kajti demokracija mora zajeti vse de-

javno ljudstvo, kmeta prav tako kakor delavca, obrtnika in izobraženca. In bistvo demokracije je v tem, da se slišijo vsi glasovi, a seveda ne samo slišijo in poslušajo, ampak tudi upoštevajo. »Demokracija je diskusija« je rekel Masaryk. Res, spraviti vse različne glasove in mnenja in koristiti v sklad ni zmeraj lahko. Demokracija je najboljša, a obenem tudi najtežavnejša oblika sožitja. Zato zahteva zrelih,kušenih ljudi, strpnih do nasprotnega naziranja in prepričanja in zmeraj pripravljenih, pridobivati nasprotnika z razlogi in ustvarjajočim delom, a nikoli z uradnimi odloki in prepovedmi.

Samoobsebnost, prav za prav že prava vsakdanščina je, če zahteva »Hrvatski dnevnik«, da v kmečki demokraciji ne sme biti kmet predmet politiki. V pravi demokraciji sploh ne samo ne sme, ampak tudi ne more biti ne kmet ne kateri koli drugi svojepravni državljani predmet politike. Kjer je, tam demokracije še ni, tudi če jo kdor koli iz kakršnega koli razloga tako imenuje. Tudi »Hrvatskemu dnevniku« utegne biti znano, da so dovoljkrat v zgodovini izrabljali vladohlepneži in politični pustolovci zaupljivost in nevednost ljudstva, se tako povzpeli na oblast, potem pa to ljudstvo zatirali in zlorabljali. Oba Napoleona sta živ zgled za to. Mislimo pa, da danes tudi »Hrvatskemu dnevniku« ne bo prišlo na misel trditi, da je bila njuna vladavina demokratična, čeprav sta jo rada sama tako imenovala. Kajti demokracija ne zahteva samo enkratne, ampak nepretrgane vlado ljudstva. Kdor mu jo jemlje, pa naj ima še toliko lepih besed v opravičilo svojega samozvanstva, ta ne misli pošteno z njo, ta je njen nasprotnik in s tem tudi že nasprotnik in škodljivec ljudstva. Kajti tako nas uči politična zgodovina: tudi najboljša diktatura kvari značaje.

Kar se pa tiče sklicevanja na demokracijo kapitalističnega liberalizma, je menda treba komaj še posebej pristavljati, da kakor nobena demokracija s prilastkom ni prava demokracija, tako tudi ta ne more biti. Sicer je pa ta beseda brez navedbe določenih primerov stvarno dovolj nejasna. Na katero »demokracijo« misli »Hrvatski dnevnik« pri teh besedah? Na tisto francoske denarske oligarhije, ali na res že precej globoko zasidrano demokracijo Švice, Danske, Norveške, Švedske? In morebiti ve tudi, da prav te zadnje dežele ne potrebujejo za svojo demokracijo nobenega prilastka, ker pač mislijo pošteno z njo?

Za demokracijo s prilastki so bili in so povsod na svetu le tisti, ki so na oblasti, ki se pa tudi zavedajo, da bi jim demokracija, resnična ljudska vlada in volja, odnesla to oblast. Zato se jim seveda lažje zdi, če sede varno na oblasti, če celo pa jim ne hodi v priklad, da bi morali zmeraj znova vpraševati ljudstvo, če jim še zaupa. Tega bi se morala prav Hrvaška kmečka stranka zavedati, posebno še, ker pri nas samo glede nje ni dvoma, da je prišla po ljudski volji na oblast. Zavedati pa bi se morala tudi, da se tako zaigravanje ljud-

skega zaupanja ne bo dalo tako hitro popraviti, če se bo sploh dalo, da utegne celo ravno hrvaško ljudstvo popolnoma demoralizirati, ker ga bo vzgajalo v političen cinizem in brezbržnost, češ saj so vsi enaki, saj govori in dela eden kakor drugi. Tako demoralizirano ljudstvo pa postane zmeraj in zlahka žrtev radikalnih prišepetavanj, ki bodo navsezadnje hrvaškemu narodu samemu v brezprimerno škodo.

Tudi pri nas so bili vsi diktatorji od Živkovića pa do Stojadinovića sami prepričani demokrati — v besedah. In ganjen je bil človek, če jih je poslušal, kako jim je zgolj skrb, da bi upoštevali voljo in želje ljudstva, izpolnjevala njih sicer stvarno res ne najslabše življenje.

„Slovenija“ mora priti v vsako zavedno slovensko družino!

Anglija in Severna Amerika

Po osvobodilni vojni so se Severni Amerikanci zelo strogo in dosledno ločili od Angležev. Namerno so vzgajali zavest posebne severno-ameriške narodnosti. Ugotavljali so, da niso samo angleškega pokolenja, da je med njimi mnogo krvi in tudi mnogo kulturnih prvin vseh evropskih narodov. Zunanje-politično je samozavesten izraz te miselnosti znana Monroeova doktrina.

To je veljalo do zadnje svetovne vojne. V tej so severni Amerikanci prišli pomagat Angležem in njihovim zaveznikom. Ta pomoč je prav za prav že očitna kršitev Monroeve doktrine. Da so Severni Amerikanci vstopili v vojno, niso odločile samo njihove lastne koristi, ampak gotovo tudi pripadnost k anglosaškemu plemenu. Pokazalo se je pač tudi tukaj, da kri ni voda.

Takoj po začetku sedanje vojne se je seveda vprašal ves svet, kakšno stališče bodo zavzeli Severni Amerikanci. Vseh oči so bile uprte tudi v Severno Ameriko. Najprej smo videli in slišali, da je Severna Amerika odločno za mir, da je nevtralna. Zasebna izpraševanja javnega mnenja so kazala, da je samo prav majhen del prebivalstva za pomoč Angliji. Službeno so zavzeli stališče »cash and carry«, to je »plačaj in odpelji« in so s tem dali zaveznikom mogočnost, da nakupujejo pri njih blago za vojno in življenje, medtem ko Nemčija ni mogla ničesar odpeljati. Pozneje, kakor se vsi spominjamo, se je razvoj vršil v tej smeri, da je Severna Amerika iz nevtralne države postala samo še nevojskujoča se država. Potem je sklenila še obrambno zvezo s Kanado, ki je del angleškega imperija, sedaj vodi razgovore o skupni obrambi z Avstralijo, Angležem samim je izročila 40 rušilcev v zameno za razna oporišča za morsko in zračno ladjeje. Ako bi bila imela Nemčija kak interes na tem, bi bila brez vsega to lahko imela za prelom nevtralnosti in bi bila napovedala vojno.

Sedaj je položaj tak, da Amerika določa za naše pojme naravnost nezasli-

A vsi vemo tudi, da še ni bila volja ljudstva nikoli tako malo upoštevana in cenjena, kakor pod vodstvom teh gospodov.

Sicer pa presekaemo vse to umovanje s čisto določnim vprašanjem in pozivom. Naj bi že kedaj »Hrvatski dnevnik« izdelal jasen načrt, kako si misli pravno organizirano svojo kmečko demokracijo. Kakšna bo torej njena ustava, državna uprava, občinska samouprava, kako bo moglo in smelo izražati kmečko ljudstvo svojo voljo in kako jo bo smelo izražati nekmečko, torej delavci in drugi. Pa brez splošnosti in vsakdanščic, ampak popolnoma določno, in sicer od točke do točke, stvarno jasno in pravno nedvoumno.

šane vsote za oboroževanje, da se oba kandidata za predsedniške volitve — Roosevelt in Willkie — kar kosata, kdo bi bolj poudaril potrebo, energično pomagati Angliji, ki je samo predstraža in predvojna črta Zedinjenih držav. Poleg njiju pa je najvažnejša in najdelavnejša osebnost vsega javnega življenja priznani lord Lothian, najspodobnejši angleški diplomat, ki je poslanik Anglije v Združenih državah.

Toplomer vse topline tega medsebojnega razmerja pa je Indokina in po tem toplomeru pridno tipajo Japonci in njihova predstraža Siamci.

V času, ko se v Evropi pričinja uvajati nov svetovni red, moramo tudi to razmerje med Angleži in severnimi Amerikanci gledati s tega vidika. Mi vemo, da so ravno Anglosasi znali v politiki razviti načela, ki so bila drugim narodom tuja. Tako je parlamentarna demokracija pristna anglosaška ustvaritev, ki se marsikje drugod ne more udomačiti. Anglosasi so iz popolnega podjarmljenja razvili polagoma zveze, pri katerih je anglosaški vpliv začel dobivati že bolj značaj morale kakor pa sile. Združene države Amerike so, kakor ime pove, države in ne država, vsak ozko-srčen centralizem jim je tuj. Ko so začeli nekateri dvomiti o tem, ali se bo angleški imperij vzdržal ali ne, so že pogosto imenovali kot glavnega dediča angleškega imperija Združene države in prerokovali, da se bo sedež pomaknil na zahod v Združene države. Videti je, da bo tudi v primeru, če Anglija v vojni vzdrži ali celo zmaga, prišlo do stalne interesne skupnosti med Anglijo in Združenimi državami Severne Amerike in da bo anglosaški genij dal tej skupnosti značaj Anglosasov primerno zunanjo obliko. To bo tudi v modernem času velikih sil, velikih dimenzij in velikih potencialov edina mogočnost, da Anglosasi ohranijo na svetu svoj gospodovalni značaj in da morejo vršiti svojo kulturno misijo, v katero Anglosasi neomajno verujejo.

„Slovenija“ si prizadeva v današnjih zmedenih časih kazati pot slovenskemu narodu. Prosimo zavedne slovenske ljudi, da jo v tem prizadevanju podpro!

Občina in njena samouprava

(Konec.)

Današnja občina je skrajno nepriljubljena in ljudstvu tuja, kar se vidi posebej iz okolnosti, da zmaguje tradicija prejšnjega načina dela v občini — po odsekih — še dandanes. Še tisti, za politično korist katerih je bil občinski zakon leta 1935. izdan, so hiteli po izvršnih volitvah ustanovljati poleg občinskih uprav tudi odseke in se niso niti malo zavedali, da je odseke novi občinski zakon odpravil, ker je vso občinsko upravno delo izročil upravi zato, da morebitna opozicija sploh ne vidi v zaledje dela.

Občinski zakoni so zgled zgrešenosti mehničnega u-e-dinjevanja in uniformiranja, ki naj bi pripomogla k predoru ideje državne in narodne edinosti, ki je ne nazadnje tudi ideja uniforme.

Ukvarjamo se danes z njimi zaradi tega, ker mislimo, da bo gornji opis dobro služil za boljše razumevanje preosnov, ki jih predlaga načrt dr. P. pod naslovom »Samouprava občine« takole:

Občina mora biti v resnici naravna in gospodarska enota, ki se mora po svoji izvoljeni upravi brigati v prvi vrsti za blagostanje prebivalcev občine ter za splošni napredek občine. V njej se pojavlja samouprava tudi v upravno-izvršilni stroki oblasti in poleg samoupravnega področja.

Prekršitev občinskih samoupravnih pravic in zloraba državnih organov pri izvrševanju zakonite nadzorstvene naloge ter občinskih organov pri izvrševanju njih službe se morata podvreči strogim sankcijam.

Zakon o občinah mora biti izveden kot načelni zakon, zakonodajni samoupravi banovine pa mora biti prepuščeno izdajanje podrobnih predpisov, posebno glede na finansiranje.

Koliko je v tem načrtu preosnove nasproti današnjemu stanju?

Prvi odstavek načrta postavlja obrise ozemlja in namena občine. Že sedanji občinski zakon pravi v § 2. o občini, da je po prostoru nepretrgana — naravna in gospodarska — enota. In res so upravljali tistih časov na podstavi tega občinskega zakona številne slovenske občine »prekomasirale« in preimenovali, govoreč pri tem o potrebi, da se ustvari »zdravec, tvarno podprte in — naravnim in gospodarskim zahtevam ustrezajoče občine, kar dotakratne kaže niso bile. Videli smo pa naslednike takratnih upravljačev, ki so očitali novim občinam, da so nastale, se uredile in povečale izključno iz strankarskih razlogov, torej čisto gotovo brez ozira na »naravne in gospodarske potrebe« kraja ali v občino združenih krajev. Zato so novi upravljači kar hitro spremenili stvar v tisto stanje, ki je bilo pred letom 1935., češ: takrat so pa občine res ustrezale zahtevam »narave in gospodarstva«. Nauk: sedanji občinski zakon, ki sprejema isto vodilo kot dr. P., ni bil sposoben ustvariti občine, ki bi bile »naravne in gospodarske enote« dalje časa, kot je pa trajal režim, ki jih je uredil. Zdi se, da računa s to skušnjo tudi načrt, kajti v njem najdemo poudarek »v resnici«. Tragična za ta »v resnici« je seveda okolnost, da so prav tisti, h katerim se politično prišteva načrtnik, pričeli pri nas z operacijami ustvarjanja »naravnih in gospodarskih enot«, o katerih so pa vsi drugi imeli drugačno mišljenje.

Tudi naloge občine so v sedanjem občinskem zakonu določene s skoro dobesedno enakimi izrazi kot v načrtu. Tako kot načrt, govori § 76. občinskega zakona v prvem odstavku.

Dr. P. poudarja kot posebno znamenje občinske samouprave tudi nalogo, da vrši občina upravno-izvršilno oblast. Tudi ta naloga je odmerjena že sedanji občini. Vendar se odstop poslov te vrste na občine doslej še ni izvršil, oziroma postopa praksa tako, kakor da občinski zakoni tega ne bi predpisovali. Dr. P. mora to prav dobro vedeti iz lastne skušnje, nabrane do septembra leta 1935.

Razčlenitev prvega odstavka načrta o »samoupravi občine« nas prepričuje, da osnovna določila sedanje ureditve ob-

čin niso v nobenem nasprotju z načrtom; z drugimi besedami: načrt osvaja današnjo ureditev občin. V tej smeri ni preosnove.

V drugem odstavku se načrtnik vrača k njemu zelo priljubljenim »sankcijam« za zlorabe pri občinskem delovanju in na škodo občinske samouprave pri poslovanju državnih organov. Vsa ta sredstva so že sedaj predmet številnih določb občinskih in drugih zakonov — tudi kazenskega zakonika — in so nekatere sankcije naravnost krute, to je težje kot postranske kazni kazenskega zakonika. Vsaj berejo se tako. Kako pa je z njimi v resnici, se bo mogoče pomeniti že v kratkem bolj razločno. Tudi v tej smeri načrt ni preosnova.

Priznati pa moramo načrtu preosnovno resničnost v tretjem odstavku. Sedanje občine niso na področju financ niti za troho avtonomne. Po načrtu bi sicer tudi ne bile, vendar bi bodoče odredbe o finansiranju občin dajale banovine ne več finančni minister, katerega oblast sega sedaj tako daleč, da predpisuje občinam celo formularje za preračune. Načrt hoče, da bi izdala država samo načelni, to je okvirni občinski zakon, vse drugo pa bi predpisale banovine. Kaj bi spadalo v okvir, kaj pa med »vse drugo«, načrt ne pove, razen da želi, naj se odredbe o finansiranju občin pridržijo banovinski zakonodaji. Iz predhodnih poglavij načrta pa že vemo, kakšna bi bila zakonodajna pristojnost banovin, kako bi bili sestavljeni banovinski »zbori«. Zato ne bomo pretiravali, če že zdaj izrazimo bojazen, da bi bila podreditev občin pod banovinsko zakonodajo v mejah načrta zelo, zelo danajsko darilo, ki bi sicer zelo ropotalo, zato pa tem manj pomenilo. Zlasti velika je nevarnost, da bi bodoče občine postale plen pokrajinskega (banovinskega) centralizma; ker bi pa bil ta centralizem samo delegat centralizma osrednje oblasti, je jasno, da bi znala postati tudi ta dejanska preosnova sčasoma umišljena, prazna.

Vendar s temi razlagami še nismo zadeli tistega jedra, ki je razlog za to, da predpisi sedanjega stanja, čeprav so na sebi novi in celo umestni, preprosto ne zaležejo, jedra, katerega pomanjkanje v načrtu nas ni samo osupnilo. Načrt je

Ošlak Ferdinand:

Spomini na osvobodilne boje za Štajersko in Koroško v letih 1918-1920

(Nadaljevanje.)

Stal sem pri poljski straži, ko se nam po cesti približajo sanke, ki jih vlečejo konji. Z vihrajočo belo zastavo v roki se je pripeljal prvi parlamentarec. Parlamentarci v smislu mednarodnih vojnih predpisov so, kakor znano, odposlanci bojujočih se armad, ki želijo v imenu svojega poveljstva razpravljati z nasprotnim poveljnikom. Navadno je to častnik, ki ga spremljajo še največ tri osebe. Bela zastava je znamenje za kaj da gre in da jih ne gre obstreljevati. Z enim vojakom sem z dviganjem roke ustavil obisk, hkrati pa parlamentarcu in spremljevalcem zavezal oči ter se vprašal s kom žele obravnavati. V dveh minutah so sanke v spremstvu mojega desetnika, ki je prisedel, že drčale po zamrznjeni cesti proti mestu in vojašnici, kjer so jim v pisarni razvezali oči, da so našemu poveljniku lahko povedali svoje želje. Po končani obravnavi, ki je bila kratka — obljubljeno jim je bilo, da bodo prošnje za mir predložene generalu Maistru v Mariboru — so bile parlamentarce spet zavezane oči ter so bili na enak način in po tisti poti odpeljani do naše bojne črte, kjer so jim bile oči odvezane, da so se odpeljali nazaj k svojemu poveljstvu.

Takrat, ko smo v Radgoni sprejemali parlamentarce, sta graška in dunajska vlada v dolgih diplomatskih notah naši vladi sveto zatrjevali, da nemškoavstrijske oblasti nimajo nobene zveze z napadom na slovenske posadke. Trdili sta, da je to delo lokalnih neoficielnih oseb, t. j.

sicer naklonjen nameri, da naj upravljajo občine izvoljeni organi, kako bi pa bili ti organi izvoljeni, o tem molči. In vendar bi bilo potrebno tudi v tem oziru vsaj na kratko nakazati načrtnikovo misel zaradi tega, ker se je v predhodnih poglavjih volilni sestav izrecno omejil na volitve poslancev in na izvoljeni del banovinskih zborov.

Že zgoraj smo namignili, da je samo v dobri demokraciji mogoče pričakovati kaj dobrega iz morebiti slabih zakonov. V nedemokratskih razmerah pa niti na sebi dobri zakoni ne morejo zaleči. V tej smeri je načrt prelakoničen, torej dvomljiv. Ta napaka načrta je kriva, da dobiva v naših očeh tudi poudarjanje značaja občine kot »naravne in gospodarske enote« sumljiv pomen, pomen, ki nas spominja na trmasto zatiranje še pri vsakih občinskih volitvah, da te volitve ne smejo biti politične! Z vsiljevanjem »gospodarskega značaja« občinskih volitev je bilo tako lepo mogoče nagajati — opoziciji.

Načrt dr. P. nas torej pri samoupravi občin še malo ne zadovoljuje. Preveč nas spominja na bombastiko in hvalo ti-

ste »modernizacije« pri naši občini, ki jo že imamo in ki je ljudstvu občino odvzela, ne mu je pa vrnila. Edina sprememba vodilnega pomena, finansiranje občin, je predvidena v okviru drugih sprememb, ki smo jih morali že odkloniti. Načrt nam ni sposoben vrniti občino, kakršno smo načeloma že imeli, še manj pa urediti občino, kakršna naj bo bodoča slovenska svojepravna občina, ki bo sama izvrševala tudi — izvršilno državno oblast na svojem ozemlju — pod nadzorstvom ljudstva in narodne volje, kolikor je ne bo izvrševala ta. P. O.

**Naše prijatelje prosimo,
da zahtevajo po vseh kavarnah
SLOVENIJO**

Nobena slovenska kavarna ne bi
smela biti brez našega lista!

Z A P I S K I

Nravstvena raven našega časnikarstva

V nedeljo dne 15. t. m. je zasedala naša Kmetijska zbornica. Obravnavala je vprašanje prehrane in sprejela nekaj upoštevanja vrednih resolucij, ki jih je objavil tudi »Domoljub« dne 18. t. m. Zanimivo in ugotovitve vredno pa je, da teh resolucij, ki obsojajo našo politiko glede prehrane in draginje, drugi listi niso priobčili, ali pa so jih priobčili v taki obliki, da popolnoma spreminjajo njih resnični značaj in smisel. Tako ravnanje je pač nasproti javnosti recimo zelo čudno.

Imperializem v zatonu

»Koroški Slovenec« priobčuje v zadnji številki uvodnik »Zaton imperializma«. Tudi v tistem slabem pomenu, ki ga ima »Koroški Slovenec« očitno v mislih, namreč v pomenu nasilnega imperializma, pa je danes imperializem bolj živ, kakor je bil kedaj v Evropi po wa-

terlooški bitki. Samo nekaj je res pri vsej stvari: da namreč današnje dni zmeraj imperialisti na eni strani dolže imperialiste na drugi, kakšni imperialisti da so in da se taki očitki seveda z druge strani v enaki veljavi vračajo. To pa je vsaj za toliko dobro znamenje, ker spričuje, da ljudstva sama za take imperializme niso, da jih je torej treba slepiti. Da delajo tako nasilnejši imperialisti z večjim poudarkom in močnejšim glasom, je seveda psihološko umljivo in naravno.

Konec nasilnega imperializma, ki pozna dve meri, eno za močne, drugo za slabe, pride pa šele, ko bodo spoznala ljudstva, da so bila varana, da je bil ta imperializem škodljiv tako narodom — nosilec tega imperializma kakor njihovim žrtvam. Tedaj pa vznikne nov imperializem, imperializem misli, da naj vlada enaka pravica za vse, kratko in malo imperializem (nasilnega) protimperializma.

Šele v znamenju tega imperializma bo imperializem sile zatoni.

prebivalstva Radgone in radgonskega okraja, ki se je slovenski zasedbi uprlo ter s tem pred vsem svetom z orožjem v rokah demonstriralo, da je nemško in da odklanja slovensko zasedbo, še bolj pa slovensko prizadevanje, da bi mirovna konferenca te kraje prisodila Slovencem in Jugoslovijci.

V enakem smislu sestavljene brzojavke in prošnje so z Dunaja kar deževale v Pariz, da bi Francozi in Angleži nastopili in preprečili slovensko »invazijo«.

Radgonski župan Kodolič, ki ga je naše poveljstvo kot talca na njegovo prošnjo spustilo, je skušal priti v Maribor do generala Maistra, kjer ga je prosil milosti za radgonske meščane-talce, ki kaže tudi niso nič vedeli o napadu, še manj pa imeli zveze z njim.

Naštetimi momenti kakor parlamentarci v Radgoni, diplomatske note v Ljubljani in Parizu ter intervencija Kodoliča pri generalu Maistru, ki je iz Maribora hotel kar naravnost v Gradec, pričajo jasno, da so uradni krogi naše takratne sode ne le samo odobrili in podprli oboroženo akcijo zoper Slovence, temveč da so jih tudi stvarno vodili. Zgolj naključje bi le težko nanese, da bi se vsi koraki, ki so jih podvzeli za ustavitev sovražnosti, ko so videli svoj vojaški poraz, tako lepo načrtno spopolnjevali.

Priznati pa moram, da so Nemško-Avstrijci kot dobri diplomati vsako najmanjšo stvar znali obračati tako, da je antanta, ki ni poznala krajevnih razmer, morala dobivati vtisk, da so želje in zahteve ki jih oni predlagajo, bolj upravičene kakor naše.

Naslednjega dne pa je prišla v Radgono v spremstvu generala Maistra ter zastopnikov ljubljanske, graške in dunajske vlade francoska vojaška misija,

sestoječa iz višjega in nižjega častnika francoskega generalnega štaba, ki je imela poblastila, da na samem kraju bojev ugotovi dejansko stanje in odredi, kar bo imela za potrebno. Bojevanje, ki je ta dan, čeprav še ni bilo oficijelne premirja, samo ob sebi počivalo, je mislilo, ki se je pripeljala v avtomobilih, kar gredeč s pogledom na obe fronti podalo v vojaškem pogledu popolno sliko. Z besedami »Die Waffenhre ist auf jugoslawischer Seite« (Čast orožja je na strani Jugoslovancev) je šef vojne misije začel konferenco v sejni dvorani radgonskega magistrata. Ker so Nemško-Avstrijci zahtevali, da se naši umaknejo in izpraznijo Radgono in njen okraj, kar so Slovenci najodločneje odklanjali, so se spodje spravili nazaj v avtomobile ter se odpeljali v Maribor, da tam nadaljujejo pogajanja.

Nemškoavstrijsko časopisje in poročila, ki sta jih Gradec in Dunaj pošiljala v Francijo in v svet, so namreč trdila, da smo Slovenci popolnoma izrinjeni iz Radgone in njenega okraja, da se Zeithoferjevi vojaki branijo le še v Gornji Radgoni, kjer imajo v oblasti le dele obeh mostov čez Muro, t. j. cestnega in železniškega na desnem bregu Mure, ki spada že pod okraj Ljutomer, ter prosila, da bi do določitve nove državne meje bil mir, kar bo pa edinole, če Slovencev ne bo v radgonskem okraju. Dejstva na bojnem polju so pa sliko pokazala v pravi luči, spravila so pa tudi dunajska poročila pri Francozih v precej čudno luč. Oboje je pa šefu misije, ki je bil predvsem vojak, dalo povod, da je dejal, da je čast orožja na naši strani, misel, ki se med vojski lahko tudi raztegne. (Dalje prihodnjič.)

Poravnajte naročnino!

Smotrna združitev gospodarskega in socialnega dela

Že lanskega oktobra smo v 42. številki opozorili v sestavku pod naslovom »Zbiranje starega železa« na važnost, zbiranje starega železa in stare, v ropotarnico zagnane ali na smetišče vržene kovine sploh. Pri tem smo opozorili še posebno z narodno-gospodarskega stališča na to, da ne bi smela nobena za kar koli uporabna stvar iti v nič. Tudi bogate države in dežele delajo dandanes tako, celo na vseh surovinah bogata Amerika, pa bi mi smeli metati vrednote na smetišče, ko naša dežela gotovo nima niti surovin niti kapitala niti rodovitne zemlje v izobilju.

Staro železo se je res nekaj časa nabiralo in se v nekem obsegu menda še, toda vse zbiranje je bilo prepuščeno zgolj zasebni podjetnosti. Da bi se bila stvar organizirala bolj smotno, torej predvsem iz vidikov na javne koristi in od javnih organov, o tem se očitno ni dosti razmišljalo, če se je sploh kaj.

Zato smo tudi že kaj takrat opozorili, da zgolj po kupčijskih načinih še davno ne bo mogoče, zaseči vseh propadajočih vrednot. Kajti koliko je posameznikov, pri katerih se prave in rjave po kotih majhne količine kovin pa tudi drugih stvari, ki pa jih spet ni toliko, da bi se splašalo zanje iskati kupcev ali jih celo nositi na trg, ki njih lastniku dostikrat tudi čas in služba kaj takega ne dopuščata! Če bi se pa posrečilo, zbrati vse te majhne količine, ki pri posameznikih konec jemljejo, bi se zdajci pokazalo, da gre za velike množice, ki propadajo v škodo narodnega gospodarstva. K temu prihajajo še velike množice kovin, ki jemljejo konec po smetiščih ali sploh vsepovsod, kakor konzervne škatle, žica in podobno. Opozorili bi samo, koliko žice in drugega železja gre v nič na mejah blizu nekdanje vojne črte.

Te in take stare, nerabljene in neuporabljive kovine bi se pa dale precej izčrpešno zajeti, če bi se njih zbiranje postavilo na človekoljubno podstavo. Marsikdo, ki bi že zaradi neznanje količine nikoli ne iskal kupca, bo rad pogledal po ropotarnici pa dobljeno vrstel mimogrede v nabiralnišče, če bo slišal, da gre za pomoč recimo brezposelnim, ali zanemarjenim mladini ali lačnim otrokom. Razne organizacije, kakor skavtovski, bi prav tako mogle mnogo storiti.

Seveda — brez propagande ne gre nobena stvar in brez smiselne in načrtno organizacije tudi ne. Tu bi posebno naše občine lahko prijele za delo in organizirale zbiranje na določenem kraju. Seveda bi se moralo zbiranje vršiti prostovoljno in brezplačno. Morebiti bi pomagala pri stvari tudi razna dobrodelna društva, zlasti ženska. Bolj pametno in pri smotni organizaciji tudi vse bolj donosno bi bilo, kakor tisti neprenehni nabiralni dnevi na cestnih voglih, katerih uspeh bo navsezadnje ta, da naveličani ljudje niti za kako usodno važno stvar ne bodo imeli več smisla in čuta.

Se nekaj ne gre samo za zbiranje kovin. Drugod zbirajo tudi druge stvari, na primer stare steklenice, star papir in podobno. V Švici so na poziv Zveze švicarskih tovarn za lepenko ustanovili letos spomlad organizacijo za zbiranje starega papirja, in švicarski dnevniki so toplo pozdravili to misel, češ da naj bi napravila »iz vsake družine vir za gospodarske surovine«. Hkrati so tudi pozivali državo, naj misli še na druge zbirke, kakor cunj in podobno.

A Švica je bogata dežela, splošna blaginja je še zmeraj med največjimi na svetu. Mi pa, sredi vse revščine in v stiski za surovine, delamo kakor da bi imeli vsega na pretek, kakor da bi se nas svetovno pomanjkanje ne bilo dotaknilo. Kajti za nas so važne samo družbene imenitne stvari, predvsem pa seveda, kaj gre v korist kakih »naših« stranki in kako bi utegnili zadeti ničvredno »nasprotno« stranko.

Narejene namesto doživljeno

Pred kratkim je priobčil švicarski dnevnik »Basler Nachrichten« listek »Splavarji«, ki ga je napisal Eduard H. Steenken. Lahko in gladko napisani listek opisuje življenje slovenskih splavarjev.

varjev, četudi se nam zdi, da je pisec brčkone komaj res dva dneva živel s splavarji na »krovu« njihovih splavov, kakor piše. Kajti poleg nekaterih drugih manjših neverjetnosti se nam predvsem zdi, da bi si bil v dveh dneh vsaj nekoliko zapomnil imena ljudi, s katerimi je živel toliko časa in še povrh tudi kolikor toliko nevarno. Tako pa govori o najposobnejšem med njimi Milošu, majhnem, črnem slovenskem gorjancu, o močnem, dolgem Ilki in o malem Jovanu, ki je pripravil puranovo pečenko.

Brčkone, da je pisec opazoval splavarsko življenje pač bolj mimogrede iz kakega avtomobila ali železniškega voza, kakor da bi ga bil v resnici sodoživljal, svojim junakom pa je vzdal imena, kakor jih je nabral slučajno na kakšnem balkanskem potovanju, podobno kakor so nedavno tega pisali indijanske povesti posebno nemški pisatelji, na primer Karl May in drugi.

Skratka: narejena literatura namesto iz doživljanja rojen opis.

„Pixavon Shampoo“ in slovenski jezik

V roke nam je prišel reklamni letak sredstva za pranje las »Pixavon-Shampoo«. Ta letak je tiskan v hrvaškem, slovenskem, srbskem in nemškem jeziku, natisnila ga je pa tiskarna Pilišer & Stanišić v Novem Sadu. Ker dela podjetje, ki izdeluje »Pixavon-Shampoo«, zase reklamo tudi v Sloveniji, ne bo odveč, če omenimo kakšne slovenske se pri tej reklami poslužuje. Ta reklama pravi, da se »Pixavon-Shampoo« kot preizkušen (!) sredstvo uporablja že nad 30 let, navodilo za uporabo pa je takole:

1. Nek se vlije ½ litra precej vroče vode u jeden umivalnik.

2. Nek se siplje vsebina tega svežnja (pri kratkih laseh in bubiglavu zadostuje polovica) u polovicu čaše hladne vode, dobro izmešaj, vlij to zmes u umivalnik pripravljen z vročo vodo in tako dolgo mešaj dokler se ni vse rastopilo ter noben kosček se več ne nahaja v vodi neraztopljen.

3. S to rastopino nek se lasje in glava dobro isperijo z lahkim masiranjem.

Jedna krasna bujna pena se napravi, katero pustimo nekoliko minuti očinkovati, dokler se ne zapazi na koži glave rahlo vrenje. Nato očistimo peno z toplo vodo in ispiramo z mlačno vodo tako dolgo dokler se sušijo z jedno pogreto obrisačo ili s pomočjo gorkoga zraka.

Mislimo, da nam ni treba ničesar pri-
stavljati. J.

Prepovedan švicarski list

Minister za notranje zadeve je prepovedal uvoz in širjenje švicarskega tednika »Die Weltwoche« v naši državi.

Kaj pišejo listi

Jugoslovanski zemljepis

»Obzor« pripoveduje, da se v Vojvodini še zmeraj uporabljajo šolske knjige, ki ne poznajo banovine Hrvaške, in navaja:

V tretjem razredu ljudske šole v Subotici se morajo učenci učiti zemljepisa Jugoslavije iz knjige g. Vlade Simića. Ta šolska knjiga je bila sestavljena in tiskana po podpisu političnega dejanja z dne 26. avgusta lanskega leta. Pisec je torej vedel, da je osnovana banovina Hrvaška, pa je vendar ni omenil v svoji knjigi, ker pa vendar ni mogel trditi, da obstojita še nadalje »savska« in »primorska« banovina, ju je preprosto zamolčal, kakor je to storil tudi glede dravske banovine, in učenci zvedo iz teh knjig samo za obstoj Jugoslavije, ki je sestavljena iz šestih banovin in področja uprave Beograda!

Kaj se dogaja z nami!

Pod tem naslovom podaja Stanko Cajnar v »Dejanju« tole podobo sodobne osebnosti:

Tudi naša najintimnejša, najosebnejša človeška razmerja postajajo zmedena. Drug za drugim vohunimo, ker ne vemo, kaj se še

smo misliti in kako je z resnico. Čutimo, da naša človeška vrednost dan za dnem pada. Vedno bolj ničeva postaja, ker hira zaradi preobilo zaužite neodkritosti. Nekdanji socialni reformatorji s sveto resnobo študirajo lestvico skupin in položajev iz uradniškega zakona. Nič jih ni sram, če po teh malotnih računih napišejo sestavek o gnolobi sedanjega gospodarskega reda ali razlagajo ne-

upravičenost prevelikih dohodkov. Razlika med njihovo plačo in med miloščino, ki jo dobiva delavec, se jim ne zdi več važna. Trpljenje drugih ni več stvar človekovega srca, sočustvovanja in močne dobrohotnosti, ampak je postala zadeva agitacije, reklame in naših besednih organizatoričnih sposobnosti. Nekaj revolucionarnih misli moraš povedati, da se odkupiš pred bodočnostjo.

GOSPODARSTVO

Železniško gospodarstvo

Bivši ravnatelj državnih železnic Lazar Milošević je napisal v strokovnem obzorniku »Železniške novosti« sestavek o naši železniški politiki. V njem navaja, da izdatki pri železnicah močno prekašajo dohodke. Zato je železniška uprava sklenila, da poviša tarife in je v ta namen sklicala tarifni odbor. Pri tem se je pokazalo, da so naše železnice že dalj časa pasivne. Povrh pa so prišle zanimive številke na dan, ki kažejo naravnost katastrofalno nazadovanje. Medtem ko sicer rase dolžina prog, pada število lokomotiv in vozov, ki šele edini delajo železnice porabne. Te številke so za našo centralistično politiko posebno značilne.

Pisec navaja primerjalno število za leti 1930 in 1939. Imeli smo:

	1930	1939
železnic km	9.166	9.647
železniških postaj	1.660	2.295
lokomotiv	2.823	2.295
osebni vozov	5.812	5.158
tovornih vozov	59.160	53.424
osebja	76.911	86.046
brutotonskih km	14.664.314	14.304.702

Vsak naš bralec naj bi te številke natančno preučil in primerjal. Potem bo predvsem opazil dvojico: prvič, da so »napredovale« naše železnice samo v trojni smeri: v dolžini prog, v pomnožitvi osebja in pomnožitvi postaj. V vsem drugem pa so nazadovale, a nazadovale so ravno v tistem, kar je osnova železniškega prometa. In tako se nam obetajo, namesto da bi se železnice vsaj v teh težkih časih same vzdrževale, nove javne dajatve

zanje. Kar pa se tiče pomnoženega osebja, navajamo rajši »Hrvatski dnevnik«:

Zato pa imamo nasproti 1930, letu 10.000, a nasproti 1935. letu po redukciji 16.000 uslužbencev! Medtem ko propada sposobno osebje od napora, so naprave preobložene z nesposobnim osebjem, ki moti delo, prinaša zmedo in krši disciplino, pa vendar odnaša železniški upravi okoli 300.000.000 din na leto.

Iz zgoraj navedenih številkih izhaja tudi, da so bile nove proge na jugu — v Sloveniji jih tako ni bilo skoraj nič narejenih — dejansko nepotrebne. Saj se je promet še na ostalih manjšal! Pač pa je silovito povečal izdatke za vzdrževanje, za številno novo osebje in postaje. Tudi v tem pogledu naj samo spet kedaj opozorimo, da so bile slovenske železnice ves čas aktivne, da pa se ravno pri nas niti ni primerno zvišalo osebje niti niso delale nove proge, ki bi bile pri nas aktivne.

Zato bomo pa zdaj lahko plačevali še primanjkljaj za slabo gospodarstvo na jugu!

Če kaj, tedaj ravno ta primer naravnost kriči po samoupravi, in sicer po dejanski popolni samoupravi, ki se ne bo ustavila ravno pri tistih upravnih in gospodarskih panogah, ki so pri nas donosne in zato za nas dobre, prepuštila nam pa zato panoge, ki nič ne nesejo. Taka nepopolna samouprava bi nas po eni strani znova obremenjevala, po drugi pa bi centralizem še nadalje sesal iz našega oslabelega narodnega telesa.

Sicer pa, kdo ve, kaj nam utegnejo naši imenitni vodiči še vse pripraviti.

Tujski promet drugod in pri nas

Dežela za tujski promet je pred vsemi drugimi Švica. Še bolj kakor Italija. Zato je tujski promet jedro njenega gospodarstva: nad 4 milijarde frankov, to se pravi nad 50 milijard din cenijo Švicarji sami vrednost tistih svojih naprav, ki mu služijo. Samo v švicarskih prometnih napravah je naloženih 5 in pol milijarde frankov. Leta 1937. je znašal donos iz tujskega prometa 700 milijonov frankov, znesek, ki se mu tudi bogata Švica ne sme odreči, če noče — obubožati. Za gorske kantone — tudi Švica ni brez poljan! — je tujski promet sploh vprašanje biti. Tujski promet varuje Švico pred obubožanjem, razljudenjem in — avtarkijo. On izravna primanjkljaj v blagovnem prometu z zamejstvom, ki bi bil sicer spričo pomanjkanja surovin neizogiben. V normalnem letu je tujsko-prometna bilanca aktivna s 300 milijoni dinarjev. 120.000 oseb zaposluje turizem neposredno kot delodajalec, to je 5,6% vseh zaposlenih. 7600 gostinskih obratov z okroglo 200.000 posteljami je prejelo 312 milijonov frankov, ki spet oplajajo švicarsko gospodarstvo.

O vseh teh stvareh je govoril v Zürichu v rotarijskem klubu podpravnatelj švicarske prometne centrale Florian Niederer, ko je razmotrival stisko, v katero je prišla Švica zaradi vojne, in ko je hkratu razglabljal o vzrokih, kako delati smotno in smiselno propagando za tujski promet. Ker je tudi naš tujski promet zaradi vojne hudo prizadet in ker boleha naša tujska industrija še vse bolj kakor švicarska za slabo in za naše razmere neprikladno propagando, bomo navedli nekaj Niedererjevih misli v tem pogledu. Švicarji bodo mogli obdržati tujski promet le, če spremene dosedanje načine pridobivanja. Nasledek vojne bo obubožanje, in s tem mora računati propaganda, posebno pa še gostinska obrt. Švicarski hotelir ne sme biti niti oderuh svojih gostov niti preponižen in upogljiv petolizec. Švica naj ne postane playground, igrišče, kjer bi nudili gostom njihne domače razvade in še povrh v precej splašeni obliki. Niti palm-beaches niti

cocktail-bari niso potrebni v švicarskih gorskih dolinah, kakor tudi ne bi smel nihče skruniti lepote švicarske domovine z bengalsko razsvetljenimi kulisami. Samo čiste roke se jih smejo dotakniti. Današnji čas zahteva oblastno, da se vrne mo k preprostosti. In kar se tiče jedi, nazaj k preprostemu bernskemu krožniku in proč s tistimi brezkončnimi meniji, ki so povsod enaki in še dolgočasni povrh.

Niederer se je h koncu še spomnil časov, ko so gostilniki gosta sprejeli osebno v sobo, ko ga ni sprejemala kakor danes negibna maska uslužjivega namješčenca. Naj bi spet prišel gostnik stare šole in naj bi tuji vedeli, da bodo sicer paying guests, plačujoči gostje, da bo pa pri tem naglas na drugi besedi.

Morebiti bo ob teh mislih marsikdo tudi pri nas pomislil, koliko smo že grešili v tem pogledu. Dovoljkrat še več kakor v Švici, ko smo sicer lepo posnemali slabe stvari, ne da bi bili znali zato nuditi dobrih.

Ameriški izvoz

Švicarski dnevnik »Neue Zürcher Zeitung« prinaša sestavek o ameriški zunanji trgovini. Iz njega povzemamo nekaj številki o izvozu iz Zedinjenih držav v Evropo in druge ameriške države v razdobju enega leta:

	Julij 1939	marec 1940	Julij 1940
	(v milijonih dolarjev)		
Skupni izvoz	230	352	317
Anglija	35	52	108
Kanada	39	49	63
Ostala Evropa	55	108	15
Južna Amerika	25	42	34

Padec v letošnjem juliju izhaja seveda iz poloma Francije, Belgije in Holandije. Z vstopom Italije v vojno je tudi večinoma prenehal izvoz v dežele ob Sredozemlju. Na drugi strani pa kažejo te številke tendenco ameriške zunanje trgovine, da izravna ta padec skokoma naraščajoči uvoz v Anglijo.

K U L T U R N I P R E G L E D

Drugo zborovanje slovenskih zgodovinarjev

7. in 8. septembra 1940

Od slovenskih kulturnih delavcev so bili zgodovinarji menda prvi, ki so se začeli, raztreseni po raznih zgodovinskih in muzejskih društvih po Sloveniji, sestajati na strokovna zborovanja. Namen teh zborovanj je namreč v prvi vrsti trdnejša organizacija slovenskega zgodovinskega dela (ugotoviti sodobno stanje slovenske historiografije, slovenskih zgodovinskih ustanov in organizacij ter zgodovinskega pouka na Slovenskem, podati pristojnim faktorjem pregled sodobnih znanstvenih, didaktičnih in organizacijskih vprašanj ter predlagati način njih rešitve). Že na prvem zborovanju decembra 1939 v Ljubljani so bili sprejeti v tej smeri važni sklepi o ureditvi vprašanja slovenske historične bibliografije, o rešitvi perečih spomeniških, muzejskih in arhivskih vprašanj ter preusmeritvi srednješolskega pouka zgodovine.

Čas, v katerem živimo, s svojimi važnejšimi vprašanji, ki so bolj potrebna hitre rešitve, je povzročil, da tisti del vprašanj, za katere je potrebna zakonita podlaga, še ni bil rešen. Vendar pa sta dva dotična zakona, o varstvu spomenikov in o muzejih, že pred podpisom. GMS bo pa začel z objavo tekoče slovenske historične bibliografije od l. 1938. dalje, a v teku so tudi že priprave za izdelavo celotne slovenske historične bibliografije. Glede drugih točk lanske resolucije (arhivski zakon, preusmeritev srednješolskega pouka zgodovine) pa rešitvi še nismo tako blizu.

To je bilo prvo, kar smo izvedeli v uvodnem delu letošnjega zborovanja. Zbrali smo se na tleh, ki od vseh krajev v svobodnem delu Slovenije vsebujejo nemara največ zgodovinske tradicije. Saj je Ptuj pri nas tisto mesto, pri katerem je še najlažje govoriti o zgodovinski kontinuiteti iz starega v sedanjí vek. Še v 6. stoletju, dve desetletji pred prihodom Slovencev v našo novo domovino, ga omenjajo viri, in že v 9. stoletju se kot prvo od naših sedanjih mest pojavlja kot važen kraj na vzhodu frankovske države in kot središče razsežnih salburških posestev in izhodišče kolo-

nizacije Dravskega polja. V 10. stoletju je nazadnje dobil svojo zgodovinsko srednjeveško vlogo kot obmejna trdnjava proti Ogrmom. Dasi je po združitvi habsburških dednih dežel z deželami krone sv. Štefana izgubil del svojega pomena, je bil še vedno oporišče obrambe proti Turkom, v novejšem času pa nemški opornik »mostu do Jadrana« v slovenskem telesu in kot tak pozorišče hudih narodnih bojov.

Ta zgodovinski značaj pokrajine je imel tudi v zarisu zborovanja veren odsvit. Sledove starega veka smo si ogledali v muzeju in v obeh ohranjenih mitrejih, z živo besedo pa nam jih je poznaril prvi predavatelj, univ. prof. B. Saria (Antična topografija Dravskega polja). Tudi srednjeveški spomeniki so nam odkrivali svoje bogastvo: gotška cerkev na Ptujski gori, proštijška in minoritska cerkev v Ptuj in Herbersteinov grad, ki daje Ptuj tako svojsko lice. Seveda segajo deli teh stavb, zlasti zadnje, že tudi v novejšo dobo, v katero spada tudi naš največji nižinski grad, Dornava (iz 18. stol.), ki smo si ga tudi ogledali. Pazljivost, s katero skrbijo za Ptuj naša narodna država, je pokazal v svojem referatu (Varstvo spomenikov v Ptuj in okolici v jugoslovanski dobi) univ. prof. Fr. Stele, ki je bil tudi sicer naš ustrežljivi mentor ob vseh umetnostnih spomenikih.

Prvi del zborovanja je bil na prostem ob cerkvi na Ptujski gori. Poleg že omenjenega referata univ. prof. B. Saria nam je govoril še kratko univ. prof. Fr. Stele o arhitekturi in plastiki te cerkve. Univ. prof. M. Kos in prof. P. Blaznik pa sta nam podala v dveh referatih sliko o nalogah in metodi zgodovinskega študija kolonizacije na Slovenskem. Za oba referata je bila kasneje izražena želja, naj bi se natisnila, tako da bi njuni ponatisi mogli služiti kot nekaki metodični vodniki pri delu te vrste. Vsa ta predavanja so se vršila ob najlepšem ponazorilnem sredstvu, ob pokrajini, ki je ležala v soncu pod našimi nogami in ob stavbi, ki se je dvigala za nami.

Po tem delu zborovanja smo se podali v Ptuj. Spotoma smo si ogledali mitreje,

zvečer pa se je nadaljevalo zborovanje v muzeju, kjer je ta dan predaval univ. prof. Fr. Stele o že navedeni temi. Prav tu je govoril drugi dan mag. pharm. Fr. Minařík o zgodovini farmacije na Slovenskem. Predavanje, ki so ga prireditelji vstavili kot zgled iz kulturno zgodovinskega področja, je v širokem okviru zelo lepo pokazalo razvoj slovenskega lekarništva. Pred tem predavanjem smo si ogledali še grad Dornava, po njem pa obe ptujski cerkvi in popoldne pred sprejemom resolucij muzej.

V resolucijah se najprej ugotavlja delo pretekega leta: omenja se delo, ki je bilo opravljeno v zvezi z resolucijami lanskega zborovanja, dalje sta omenjeni dve veliki restavracijski deli preteklega leta (mariborski grad in cerkev na Ptujski gori) ter dve znanstveni ustanovi, ki se pripravljata: narodopisni muzej v M. Soboti in vinarski muzej v Ptuj. Pri obeh teh dveh napravah, kakor tudi pri restavracijskih delih v Ptuj ugotavljajo resolucije potrebo pomoči od strani odločilnih činiteljev. Poleg tega pa polaga resolucija na srce različnim prirodznanskim strokam skrb za zgodovinsko kulturo v smislu in smeri predavanja g. Minaříka. Po sprejemu resolucij smo si ogledali še Herbersteinov grad, ki s svojim lepim položajem obvladuje vse Ptujsko mesto in okolico.

Že program zborovanja kaže, da zgodovinarji nismo pozabili, da »Horacij dulec et utile veleva«, še bolj pa so poskrbeli za to ptujski mestni očetje in gostoljubnost obeh graščakov, ki sta nam razkazala svoje gradove, tako da nismo preveč občutili, da se je zakasnilo za to priliko napovedano odprtje Vinarskega muzeja v Ptuj. Prihoduje zborovanje se bo po sklepu zborovanja in vabilu Fr. Baša vršilo v Mariboru v letu Gospodovem 1941 ob odprtju mariborskega muzeja v njegovih novih prostorih, v restavriranem mariborskem gradu. O. R.

Naročnike in prijatelje „Slovenije“ prosimo, da nam sporoče naslove tistih, ki bi utegnili postati naročniki našega lista. Obstoj lista je odvisen od pomnožitve naročnikov.

NAŠE REVIEJE

„Umetnost“

mesečnik za umetniško kulturo, ki ga izdaja »Bibliofilska založba« pod uredništvom Mihe Maleša, začinja svoje letnike s septembrom. Poslej ne bo imela več dveh izdaj, ampak bo izhajala samo na posebnem papirju za umetniški tisk. Prva številka petega letnika je posvečena povečini slovenskemu ameriškemu slikarju Gregorju Perušku, ki je letos umrl v Clevelandu. Francè Stelè mu je na uvodnem mestu napisal kratek nekrolog, ponatisnjen pa je tudi članek Rajka Ložarja iz l. 1929, ko je Perušek obiskal svojo staro domovino in navezal tesne stike z našimi umetniki. Poleg tega prinaša številka več reprodukcij Peruškovih slikarskih in grafičnih del. Od nadaljnje vsebine je treba posebej opozoriti na Fr. Sijanca »Pregled zgodovine slovenske likovne umetnosti«, ki bo izhajal vse leto. Uvod in začetek prvega poglavja, ki sta natisnjena v tej številki, kažeta, da bo več kakor samo informativen. V umetnostno zgodovino spada tudi informativna študija Ede Stadlerjeve o ruskem slikarju Vasiliju Vasiljeviču Vereščagu (z eno reprodukcijo). Alojzij Gradnik je prevedel dva soneta Daria de Tounija, italijanskega pesnika, ki opeva naš Kras. Ivan Dornik je prispeval »Pesem o mrtvi materji, Egidij Vohnjač pa verz »Spomenik kralju«. Iz bibliofilske izdaje Máchovega »Maja« je natisnjen odlomek v prevodu Tineta Debeljaka in ena Maleševa ilustracija. Maksim Gaspari je travestiral Prešernovo sedmo gazelo, ilustracija, ki jo je dodal, pa spominja bolj na sonet o Apelu in čevljarju. Številka je bogato ilustrirana, med vsakovrstnimi reprodukcijami prinaša tudi sliko Goršetovega bronastega kipa »Kmetica«, ki je bila na letošnji spomladanski razstavi »Cvijete Zuzorič« v Belgradu — ukradena in je do danes še niso našli. Pričujoči prvi zvezek novega letnika obeta, da bo revija, ki je letos dobila tudi novo zunanjo obliko po načrtu arh. Stanislava Rohrmanna, bolj dosledno kakor do sedaj znala obdržati dovolj visoko raven tudi v vsebini ne samo v razkošju zunanje oblike in bogastvu ilustracij. n.

Stanko Bunc: Pregled slovnice slovenskega knjižnega jezika (Konec.)

Nič boljši niso načini. Zanimivo in čisto novo je, da imajo aktiv v slovenščini samo prehodni glagoli; ne verjamete? Prosim str. 105: »I. Tvrni (način) pove, da vrši osebek neko dejanje na predmetu, ki je izven osebká. Imajo ga vsi prehodni glagoli. Na primer: Kmet orje njivo. Dekle pere perilo. Jezi se nad njim.« Pika — nič več o aktivu. Kaj je torej z neprehodnimi glagoli, ki pasiva ali medija nimajo, kdo ve. — Prav tako nerazumljivo in zmedeno je poglavje o pasivu, ko govori, kako stavčni členi zamenjajo vloge pri prehodu iz aktiva v pasiv. Tam pravi: »Sredstvo se izraža s predlogom s; ako je oseba, pa s predlogom po. Prim.: Lovec je ranil srno s kroglo. Pasivno: Srna je bila ranjena s kroglo (od lovca). Obveščen je bil po prijatelju. Z vodo obdano mesto.« (106.) Kaj naj torej povedo ti zgledi? Mar je sredstvo v aktivu drugače izraženo kakor v pasivu. Vrh tega pa ne gre za sredstvo, marveč za povzročitelja glagolskega dejanja; ta je lahko predmet ali oseba; če je povzročitelj predmet, stavimo predlog s, če pa oseba, pa predlog po, prim.: Srno je ranila puška (lovec). Pasiv: Srna je bila ranjena s puško (po lovcu ali od lovca).

Vse, kar govori potem naprej o mediju, je ena sama ljuba zmeda, ki je sam me razume. Tam bereš prečudno mešanico medija in povratnih glagolov, tam zveš, da je na primer »Piščeta se lepo pečejo« aktiv, da pa je pasiv »Časopisi se berejo (= ne sami sebe, temveč drugi nje)«, kakor da piščeta sama sebe lepo pečejo itd. Vse to seveda sodi k opredeljevanju glagolov. In res je že tam podobna zmeda, ki pomeni pravi nesmisel; očitno je hotel Bunc v tem Pregledu povedati nekaj novega o teh gla-

golih, upoštevajoč Tomšičevo razpravo v Slovenskem jeziku, a je storil tako neboljeno, da je prinesel samo popolno zmedo in razbil okvir svojega repetitorija, saj zavzema to poglavje kar dve strani od 14, ki jih je posvetil glagolu. Med povratnimi glagoli (ki so mu še zmeraj kategorija poleg prehodnih in neprehodnih, kar ni prav) loči: 1. stalne, ki se zmeraj rabijo s povratnikom; 2. nestalne, kakor jokati (se) lagati (se) itd.; toda to niso stalno povratni, marveč so povratni ali nepovratni v istem pomenu, ker se jim nič ne spremeni pomen; tu raba omahuje med enim in drugim, torej ni to vrsta glagolov zase. Potem pa loči po vsebini povratnike še v dve vrsti: a) prave ali prehodno-povratne, ki »povedo, da prehaja glagolsko dejanje od osebká na predmet, ki je istoveten z osebkom.« (52.) Za zgled navaja: umiti si roke, obrisati si čelo, obuti si čevlje, rešiti se česa, predstaviti se komu, šteti se za kaj itd. Ne glede na to, da nobeden naštetih zgledov s »si« nima nič opraviti s povratnikom, ker je »si« čisto navaden predmet v dajalniku, so drugi zgledi vsi prigodno povratni. Pod b) pa navaja nepravne ali neprehodno-povratne glagole; ti »označujejo, da je osebek kot tak (ne kot objekt) udeležen pri glagolskem dejanju ali stanju. Vsi so neprehodni, na primer: hiša se podira, skala se ruši, voda se vali, piščeta se pečejo, dan se svita, nebo se črni, kapital se veča, kosilo se kuha, sin se laže, mati se joče, vsi se čudimo, otroci se igrajo, to se me nič ne tiče, padel in se ubil itd.« (52.) Lepo vas prosim, ali kaj razumete? Kaj je sedaj nepravni povratnik, kuha ali kuha se, veča ali veča se, ubiti ali ubiti se, rušiti ali rušiti se, peči ali peči se itd.? In vsi ti glagoli naj bodo neprehodni?

Saj ta človek ne loči aktiva in pasiva, da ne govorim o mediju! Če rečem lažem (se), lahko povem: komu lažem in kaj mu lažem. mar nimam predmeta pri »igram se skrivalnice, čudim se taki bedariji« itd.? »Piščeta se pečejo«, sem že zgoraj povedal, da more biti samo pasiv; »hiša se podira« je lahko medij ali pasiv, kakor je pač zveza: če se sama od sebe, je medij, če pa jo ljudje, je pasiv itd. Pa čemu bi tu razkladal stvar, ki so splošno znane. Le to mi povejte, kako je mogoče, da taka zmeda najde prostora v Pregledu slovenske slovnice! Ves glagol, ki je srčika našega jezika, ki je tako čudovito bogat in gibčen, je dobil na 152 straneh bore 14 strani in 2 strani tega skopo odmerjenega prostora zavzema ta nesmiselna zmeda!

Tako preganjana Urša Plut je slednjič našla zavetje tudi v tem Pregledu, zakaj g. Bunc je usmiljen z njo in pravi: »V takih stvkih ni stilistično dobro rabiti osebkovo besedo v tožilniku: Izvaja se pšenico. Učence se vidi na oknih. Zvečer se bere časopise. Išče se Uršo Plut...« (107.) Na isti strani govori o nedoločniku in pravi, da je nedoločnik »povedkovo določilo za nekimi samostalniki in pridevniki: Čas je iti. Imam oblast zapreti vas. Dolžan je ubogati. Zmožen ni prenašati vročine.« Kako je vpraševal po teh nedoločnikih, mi je uganka. Razumel bi še pri prvem stavku, če mu je »čas je« en sam glagolski izraz, a nemogoče je pri drugih izrazih, zlasti ne pri »imam oblast«; tam vendar vprašam: kakšno oblast imam? Odgovor je jasen: zapreti vas, da vas zaprem. Ta stavek ali nedoločnik je čisto jasen prilastek. Ali boste analizirali stavek: dolžan sem mu knjigo, da je »knjigo« povedkovo določilo? Tako nesmiselno je imeti »ubogati« za povedkovo določilo; to znanje sodi v I. razred srednje šole!

Preveč sem se razhudil, a res me je pograbilo, da moramo dobiti tako ne-

zrele sadove, ko je to čisto nepotrebno, saj ni to bogve kako težko delo, zahteva le vestnosti, natančnosti in potrpežljivosti. Pri prebiranju te knjižice pa sem imel vtisk, da je izdana prav zaradi tistih posebnosti, ki jih je pisec hotel uveljaviti ob že ustaljenih pravilih. Povsod vidim neko pretirano skrb, da bi se ločil od dosedanjih slovnice in uveljavil svoj nazor, svojo razdelitev, svojo terminologijo, svoje posebnosti. Tak repetitorij je zares nepotreben, ker ne more služiti svojemu namenu. Kdor bi ga resno uporabljal za pripravo na skušnjo, je v nevarnosti, da bo prav zaradi njega doživel neuspeh — in to po pravici. Površnosti v izražanju, mahedravosti, nepravilnosti, pomanjkljivosti je na vsaki strani. Da jih naštejem kar s prvih strani nekaj: Pri prehodu zračnega toka skozi govorilne organe (!) se tvornijo glasovi. (16) zračni tok se zaleta v glasilki, ki se začeta tresti (16) ... zrak prehaja skozi usta in nos ali pa samo skozi nos; takrat nastanejo nosni glasovi (16). (Kaj pa pri dihanju?) Kadar pa je jeziček dvignjen in pritisknjen na zadnjo stran grla (!), je odprt prehod skozi usta (16). Na str. 17 sl. deli glasove in ne zvemo nič o soglasnikih; dosledno našteva in piše zmeraj lj in nj, medtem ko ima za samoglasnike samo 5 črk. Zelo zanimiva je takale opredelitev: »Samoglasniki (vokali) nastanejo v odzvoiku neoviranega prehoda zračnega toka pri različnih oblikah ustne votline.« (18.) Razumete? Jaz tudi ne. Tako gre brez konca.

Kakor sem knjige težko čakal, tako sem jo žalosten in razočaran pa tudi jezen odložil. Pa še tako napovedovanje prej, da se človek res veseli, kaj bo prišlo! Res, čudno zlagan je naš čas. Škoda denarja, škoda dela in truda, ko bi z istim denarjem lahko dobili odlično in potrebno knjigo.

Urejuje in izdaja: Vitko K. Musek, Ljubljana